

Til Kulturdepartementet
v/ Utredningsleder Vigdis Moe Skarstein
og Michelle Tidsel

UTREDNING OM KUNSTNERØKONOMI

Norske Billedkunstnere (NBK) takker for muligheten til å komme med innspill både i dette dokumentet og gjennom møter med utredningsleder Vigdis Moe Skarstein og Michelle Tidsel. Her har vi både hatt eget møte sammen med fagorganisasjonene for visuell kunst og vi har vært representert gjennom Kunstnernettverket. Vi håper også at dere har lagt merke til våre innspill i media, som har omhandlet spørsmål som går direkte inn i de aktuelle problemstillingene som utredningen har til hensikt å belyse.

Norske Billedkunstnere samler omlag 2800 profesjonelle billedkunstnere og er en paraplyorganisasjon som består av 6 fagorganisasjoner og 14 regionale grunnorganisasjoner som representerer fagfeltet over hele landet. Disse er spurt om å gi innspill til NBK sentralt og vi viser til deres innspill her. Faggruppene er representert ved Tegnerforbundet (TF), Norsk Billedhoggerforening (NBF), Unge Kunstneres Samfund (UKS), Norske Grafikere (NG), Norske Tekstilkunstnere (NT) og Landsforeningen Norske Malere (LNM) og representerer de ulike disiplinene, selv om mange arbeider tverrfaglig i samtidskunsten.

Vi ser frem til den videre dialogen og håper våre innspill leses med interesse.

Styret i Norske Billedkunstnere, 15. august 2014

INNLEDNING

STATUS QUO	side 4
PENGESTRØMMEN TILBAKE TIL KILDEN	
HØVEDUTFORDRING	

GJENNOMGANG AV PUNKTENE I MANDATET
MED AKTUELLE PROBLEMSTILLINGER OG FORSLAG TIL TILTAK

- Vurderer tiltak som kan bidra til å styrke næringspotensialet og etterspørselsperspektivet for kunstnerne.*

TENK LANGSIKTIG	side 5
MER KUNNSKAP	
FORSTÅ FELTET	side 6
ETTERSPØRSEL GJENNOM KUNNSKAP OG TILGJENGELIGHET	
UTDANNELSE OG DKS	
UTFORDRINGENE I KUNSTNERØKONOMIEN	side 7
INTERNASJONAL ANERKJENNELSE	
STYRKE OPPHAVSPERSONERS RETTIGHETER	
KUNST I OFFENTLIG ROM	side 8
- Innhente oppdatert informasjon om kunstnerenes inntekts- og næringsgrunnlag, deres bruk av stipendordninger og velferdsordninger samt peke på utfordringer som avdekkes i kartleggingen.*

HVORFOR STIPEND?	side 8
VELFERD FOR KUNSNERE	
- Vurdering av hvordan kunstnerpolitikken bør utvikles for å bidra til bredere økonomisk grunnlag for kunstnere; herunder stipender, vederlag, nærings- og inntektsgrunnlag.*

STIPEND, STIPENDSTØRRELSE OG VEKSTNØKLER	side 9
RIKTIGERE FORDELING MELLOM INFRASTRUKTUR OG INNHOLD	
UTSTILLINGSVEDERLAGSAVTALEN	
UTSTILLINGSHONORAR - ET PILOTARBEID MED POTENSIALE	side 10
PRIVATE INITIATIV	side 12
- Vurderer av hvordan stipendordningene kan forenkles, effektiviseres og kvalitetssikres, samt vurdere balansen mellom stipend og vederlag.*

STIPEND	side 12
STIPEND VERSUS VEDERLAG	side 13

5. *Vurdere etablering av system som i større grad betaler kunstnere for kunstproduktet, ikke i forkant for å produsere kunst.*
OMSETTINGSTALL FOR BILLEDKUNST side 13
IKKE-KOMMERSIELLE VISNINGSTEDER side 14
KOMMERSIELLE VISNINGSTEDER
INNKJØPSORDNINGEN FOR BILLEDKUNST
6. *Undersøke hvordan etterspørselsperspektivet kan styrkes og entreprenørskapet økes, herunder innkjøp, utstillings- utsmykkingsoppdrag fra offentlige og private bestillere, tilrettelegging for kunstnere i etableringsfasen, innføring av skatteinsentiver, samt stimulere private galleriers virke og internasjonale arbeid.*
LIKESTILLING side 15
KUNST FOR BARN OG UNGE
KUNSTUTDANNELSEN OG ETABLERINGSFASEN
KUNST I OFFENTLIG ROM side 16
INTERNASJONALISERING
PROSJEKTSTØTTE FOR UTSTILLINGER I UTLANDET
7. *Vurdering av tiltak i andre land som kan ha overføringsverdi.*
SVERIGE OG MU-AVTALEN side 17
ENDREDE HOLDNINGER
RÅDGIVING I FORHANDLINGSPROSESSER
FRISKE MIDLER
8. *Vurdering hvordan regelverket for selvstendig næringsdrivende kunstnere generelt kan forenkles og gründernes rettigheter styrkes.*
SKATT side 18
RETTIGHETER
TOLL OG MOMS

INNLEDNING

Norske Billedkunstnere har fulgt utredningsarbeidet med interesse og bidratt aktivt i det offentlige ordskifte i perioden, både om etterspørselsperspektivet (<http://bit.ly/1p77zmo>), fagfellevurderingen (<http://bit.ly/1oV42Cz>) og om utstillingsøkonomien (<http://bit.ly/1pFK5Vc>) og (<http://bit.ly/1p79BTu>). Vi er glade for at det settes fokus på kunstnerøkonomien og at tiltak for å bedre lønnsomheten i virket står i fokus. Det visuelle feltet med organisasjonene Samisk Kunstnerforbund (SDS), Forbundet Frie Fotografer (FFF), Norske Kunsthåndverkere (NK) og Norske Billedkunstnere (NBK), har levert felles forslag til statsbudsjett (<http://bit.ly/1oV3egV>) og fokusert spesielt på arbeidet for å bedre kunstnerøkonomien for utstillingsvirksomhet ved offentlige, ikke-kommersielle visningssteder.

STATUS QUO

For billedkunstnerne ser vi at lite har endret seg med hensyn til inntjening for de aller fleste. Tidligere undersøkelser har vist at selv om aktiviteten er høy, så speiles ikke det i fortjenesten i virket. Billedkunst er kostbart og siden produksjonen stort sett er av originaler, er den også eksklusiv, noe som begrenser kjøpegruppen. Det begrenser likevel ikke publikumet, fordi kunstutstillinger ofte er gratis eller har lav pris for inntreden. SSBs Kulturbarometer viser at 38 % av befolkningen går på kunstutstillinger. Kulturutredningen 2014 slo fast at den visuelle kunsten totalt sett har fått en mindre andel av bevilgningene, enn hva den gjorde i 2005 og i den grad det har vært vekst, har det gått til institusjonene. Enger-utvalgets generelle anbefalinger er at kulturpolitikken fremover bør skifte fokus fra infrastruktur til kulturell innholdsproduksjon. Billedkunstnerne er å finne i det frie feltet, organisert i enkeltpersonforetak som selvstendig næringsdrivende. Siden økonomien for billedkunstnerne i så liten grad henger sammen med institusjonenes, har vår kunstnergruppe vært dobbelt tapere i budsjettene i vekstårene under Kulturløftet 1 og 2, sammenliknet med de andre kunstfeltene, hvor store deler av deres kunstnere er ansatte eller organisert som frilansere. Dette er også grunnen til at visuelle kunstnere får hele 42 % av de statlige stipendene og 75 % av midlene til garantiinntekt, som nå er konvertert til 10-årige stipend. Stipendene er derfor svært viktige for oss, men det er mange om beinet, med kun 10 % i tildelingsprosent. Musikere og forfattere har henholdsvis 25 og 23 %.

PENGESTRØMMEN TILBAKE TIL KILDEN

Den svake utviklingen har vært debattert i Kulturrådet og vi ser nå en vilje i rådet til å prioritere det visuelle kunstfeltet fremover, noe vi har sett starten på ved siste års tildelinger. Det er mange ting som tyder på at det er et uforløst potensiale i billedkunsten. Vi ser for eksempel at norske billedkunstnere markerer seg mer enn noensinne på den internasjonale kunstscenen - en suksessfaktor som ellers er høyt skattet og står øverst på lista når Innovasjon Norge vurderer norske bedrifters vekstpotensial og konkurransedyktighet. Innovasjon, nyskaping, kulturell-, intellektuell- og sosial kapital er ettertraktet i samfunnet. Vi bør derfor bedre ta vare på og legge til rette for de fagmiljøene som har denne fagkompetansen. Billedkunstnerne er med på å skape store verdier i samfunnet og sysselsetter en hel rekke kunst- og kulturarbeidere både i inn- og utland. I følge professor Anne Britt Gran, står kulturnæringene for 3 % av den totale næringsaktiviteten i Norge, altså på linje med landbruk eller fiske. I 2009 sysselsatte kulturnæringen 4 % av de sysselsatte i Norsk næringsliv. Problemet har hittil vært at pengestrømmen i verdiskapingen, i mye større grad, må finne veien tilbake til kilden og gi inntekter i kunstnerisk virke.

HOVEDUTFORDRING

En hovedutfordring er at visningsstedene betaler kunstnerne lite for utstillingsvirksomhet, selv når utstillingens formål ikke er å selge kunsten direkte til en kunde, men å gi sitt publikum minneverdige opplevelser, selvinnsett og ettertanke gjennom formidling. Etter mange års påtrykk om å innføre

utstillingshonorar i tillegg til utstillingsvederlag, er vi igang med å gripe an ukulturen med gratisarbeid opp mot offentlige utstillinger. I statsbudsjettet finnes nå midler til et pilotarbeid for Utstillingshonorar på 2. millioner fordelt på fire Statlige visningssteder. Kunstnerorganisasjonene NK og NBK er, sammen med to av visningsstedene, oppnevnt av Kulturdepartementet i en referansegruppe, for å følge opp arbeidet med dette.

Det er mange andre satsingsområder som er viktige for billedkunstfeltet og vi vil komme inn på de ulike områdene nedenfor og har valgt å belyse mandatets problemstillinger direkte og kronologisk. I innspillet står høy faglig kvalitet, nyskaping, autonome kunstnerskap, aktivitet i hele landet og internasjonalisering i sentrum og som en forutsetning for veksten.

-0-

GJENNOMGANG AV PUNKTENE I MANDATET MED AKTUELLE PROBLEMSTILLINGER OG FORSLAG TIL TILTAK

1 Vurdere tiltak som kan bidra til å styrke næringspotensialet og etterspørselsperspektivet for kunstnerne.

Med ordlyden i dette punktet i mandatet forstår vi at bestillerne antar det ligger et til nå ubrukt økonomisk potensial i kunstfeltet, som kan utløses ved hjelp av politiske tiltak og offentlige midler. Vi oppfatter begge ordene som uttrykk for et ønske om å finne insitamenter som på lang sikt kan gjøre kunst mer attraktivt økonomisk sett, og mer etterspurt sosialt sett, altså på alle måter mer verdsatt totalt sett. Dette er en interessant innfallsvinkel som vi vil følge med interesse, og gjerne bidra til å finne gode løsninger på.

TENK LANGSIKTIG

Det behov for å se kunstproduksjon i et lengre tidsperspektiv. Tallene viser at det er en treghet i markedet, på den måten at det ikke er en direkte sammenheng mellom produksjon av kunst og salget. Dette er fordi markedet for kunst ligger innenfor en annen tidsramme. For at en kunstner skal oppnå anerkjennelse i feltet, som igjen gir salgsinntekter, er det nødvendig å utvikle kunstnerskapet over svært lang tid. Stipender er en sentral måte samfunnet kan investere i Norges framtid som kunstnasjon og er viktige på mange plan. Viktigst er det likevel at de kan sikre mangfold, fordypning og nyskaping og slik er grunnbjelken når det gjelder utvikling av kunst og kunstnerskap.

Guggenheimmuseet i Bilbao, Spania har omlag 1 million besøkende i året, hvorav 70 % var utenlandske turister. Mellom 250-290 millioner Euro (NOK1,8 - 2,2 milliarder) legges igjen av besøkende i form av hotellopphold, mat, skatter og avgifter etc. i året, noe som viser at høyverdig samtidskunst, arkitektoniske signalbygg og turisme kan gi økonomiske suksesser. Norge satser nå stort med nytt Nasjonalmuseum på Vestbanen og nytt Munchmuseum som kommer til å koste mye penger. Det er derfor viktig at myndighetene hører på anbefalingene om å prioritere et levende profesjonelt kunstliv med aktive kunstnere og ikke tror at dette nivået på profesjonelle kunstnerskap springer opp av jorden av seg selv. Stipend er en bærebjelke i norsk kunstliv og en sikker investering direkte inn i ambisiøse, autonome og profesjonelle kunstnerskap, for å skape et helhetlig og velfungerende kunstliv.

- Kulturpolitikken bør skifte fokus fra infrastruktur til kulturell innholdsproduksjon
- Stipendordningen er en bærebjelke i billedkunsten.

MER KUNNSKAP

Telemarkforskningens undersøkelse av kunstneres økonomi vil bli et godt verktøy for videre utredning, men for at undersøkelsen skal være relevant er det svært viktig at det ikke generaliseres på samme måte som det ble gjort sist. Det må presenteres data som viser det spesifikke ved virkeligheten til de ulike kunstfeltene. Det er ikke bare viktig å holde utøvende kunstnere ansatt ved en institusjon og skapende kunstnere i enkeltmannsforetak fra hverandre. En må også skille mellom f. eks. forfattere og billedkunstnere. De første har gjerne kun utgifter til en pc, de andre skal ikke bare holde et stort atelier men også stå for produksjoner med store innkjøp av varer og tjenester. Forskjellene mellom de ulike områdene går på mange forhold. Sist så vi f. eks. at det ble slått stort opp at det hadde vært en sterk økning av antall kunstnere. Dette førte til at offentligheten trakk feil konklusjoner og foreskrev feil medisin for billedkunstfeltet - som ikke hadde vært gjenstand for en slik sterk økning.

- Behov for mer spesialisert forskning på billedkunstfeltet med hvordan deres kunstnerøkonomi ser ut og undersøke pengestrømmene i kulturnæringene.
- Behov for en tilsvarende kartlegging som har vært gjort for musikkfeltet, kalt «*Musikk i tall*»

FORSTÅ FELTET

Billedkunstnere har til alle tider vært oppfinnsomme når det gjelder måter man kan leve av sin kunst på. Man kan på sett og vis si at en kunstner oppfyller selve definisjonen på entreprenørskap, gjennom stadige manøvreringer i et krevende økonomisk landskap og samfunn i konstant bevegelse. Entreprenør eller gründer er likevel ikke termer vi bruker om kunstnere, fordi kunstneres fokus ofte er å bidra til samfunn og demokrati gjennom et kunstnerisk uttrykk, ved å være et alternativ, undersøkende, kritisk stemme. Kunstneren lager åndsverk og kunstnerisk suksess og kvalitet kan ikke måles via positive regnskapstall. Billedkunstnere kategoriseres likevel som selvstendig næringsdrivende, fordi de skaper og driver sin egen arbeidsplass.

- Bruk riktige ord om kunst, kunstnere og kunstnerisk virksomhet

ETTERSPØRSEL GJENNOM KUNNSKAP OG TILGJENGELIGHET

Næringspotensialet er avhengig av etterspørselen. Så hvordan øker man så etterspørselen etter billedkunst? Dette handler om kvalitet, visningsmuligheter, nettverk, miljø, pressedekning og hvor man bor i landet m.m. Man kan med andre ord si at etterspørselen styres av mange parametere. Men det er etter vårt syn to momenter som vil kunne øke etterspørselen etter billedkunst, samt å tuftes denne etterspørselen i størst mulig grad på kvalitet; og det er kunnskap og tilgjengelighet.

- Kunnskap i befolkningen vil på lang sikt øke forståelsen og interessen for samtidskunst. Dette vil bl.a. føre til større etterspørsel og styrke næringspotensialet for kunstnere i Norge.

UTDANNELSE OG DKS

Et tiltak som vil styrke både næringspotensialet og etterspørselsperspektivet på lang sikt er bedre vilkår for produksjon og bruk av kunstnere i Den Kulturelle Skolesekken (DKS). Man beundrer ofte land hvor barn oppfostres med kunst og kultur, helt fra barndommen av. Barn trenger å kjenne til kunsthistorien og se eldre kunst og samtidskunst og kjenne til kodene det visuelle feltet bruker. Dette kan være med på å senke terskelen inn i kunstverdenen for mange og på den måten øke etterspørselen gjennom kunnskap og interesse.

Dette handler i stor grad om verdier i vårt samfunn og enkeltmenneskets mulighet til selvutvikling og intellektuell stimuli. Dette er store og gjennomgripende identitetsspørsmål som tar lang tid å jobbe

med. I DKS er dette noe man jobber aktivt med og en økende bevissthet rundt verdien av kunst- og håndverksfag i skolen er i ferd med å endre norsk utdanningspolitikk. Gjennom skole og utdanning når man fremtidens publikum. I den sammenheng vil vi gjerne vise til rapporten "Det muliges kunst" om kunst og kultur i skole og barnehage. Her kommer ekspertgruppen med 10 punkter de mener er essensielle for en samlet innsats for kunst og kulturoplæringen, som vi stiller oss bak.

- Den kulturelle skolesekken bør utvides med prosjektmidler til kunstnerne, slik at de ikke kun formidler kunsten, men også jobber med kunst.
- Det er bra at Kunstnersentrene forvalter DKS i sitt fylke, slik at det blir en spredning på kunstnere som produserer turnerende utstillinger og at fylkene opparbeider seg egne fagmiljøer for dette.
- NBK støtter de 10 punktene fra rapporten «Det muliges kunst».

UTFORDRINGER I UTSTILLINGSØKONOMIEN

At billedkunstnere har så dårlig inntjening på det som tradisjonelt anses å være deres hovedaktivitet - å stille ut offentlig - kan få selv den mest kulturfiendtlige til å klø seg i hodet. Grunnen må være en utdatert tankemåte om at kunstneren skal tjene på salget fra «butikken» som viser frem «varene». I noen tilfeller fungerer det og vi har rundt 10 kommersielle gallerier i Norge som selger godt, hvorav 8 ligger i Oslo.

Den aller største delen av utstillingsvirksomheten vi har her i landet er ikke-kommersiell og finansieres ofte med enten statlig, fylkeskommunal og/eller kommunal støtte. Hovedformålet deres er ikke å selge kunsten, men å formidle den til publikum. Kunstneren får et lite vederlag, som kompenserer for utlånet av kunsten i utstillingsperioden, men honorering for arbeidet med utstillingen er det ingen tradisjon for å budsjettere med. Dette ubetalte arbeidet fra kunstnerens side, er likevel en forutsetning for hele virksomheten, selv uten at kunstneren kan ha håp om å få inntjening på salg som følge av visningsstedets innsats. Det er derfor også vanskelig å forhandle med visningsstedene og kunstnerne er i tillegg engstelige for å virke kravstore og vanskelig å jobbe med. Få går inn i forhandlinger og de fleste godtar de dårlige vilkårene.

NBK arbeider for å bedre kunstnerøkonomien ved å gi bedre vilkår ved utstillingsvirksomhet. I samarbeid med de andre fagorganisasjonene på det visuelle feltet har vi oppnådd en historisk start på noe som kan forandre hvordan feltet opererer. Utstillingshonorar vil bli en ny standard og med det avliver vi de usunne holdningene til gratisarbeidet som før var vanlig. For å se skjevheten som har vært hittil, er det naturlig å se på hva andre kunstfelt bruker av offentlige midler, gjennom ansettelser av kunstnere og frilansere i de offentlige institusjonene og som ligger innenfor deres budsjettammer.

Offentlige visningssteder bør derfor gis ekstra ressurser for å fylle de nye forpliktelsene til honorar, ved å kunne gi inntjening til de kunstnere de har valgt ut i sine program. Det er viktig at det kommer friske midler til dette for at man ikke får konflikt mellom kunstner og visningssted, men at reformen får gjennomslag og etablert seg som en ny standard.

Det er samtidig behov for å se på visningsstedenes avtaleverk for å trygge vilkårene til kunstnerne, sørge for at skriftlige avtaler blir gjort og be offentlige visningssteder føre egne poster i regnskapene for vederlag, honorar og produksjonsmidler. Det vil dermed bli enklere å etterprøve. Mer under punkt 3 og 7.

- Sikre at pilotarbeidet med utstillingshonorar blir gjennomført og prioritert fremover. Her ligger det mye uforløst næringspotensial for vår kjernevirksomhet - å produsere utstillinger.

INTERNASJONAL ANERKJENNELSE

Internasjonal anerkjennelse av norske kunstnere skaper forbilder og bidrar til større etterspørsel og dette kommer vi tilbake til under punkt 5. I stortingsmeldingen «Regjeringens internasjonale kulturinnsats» ble det lagt vekt på at «kunsten skal være uavhengig», at den skal være «dynamisk, utfordrende og ubundet» og at formålet med Regjeringens (i 2013) tilrettelegging for norsk kulturliv internasjonalt er «å bidra til ... at norsk kultur er en del av den globale kultursamtalen.»

- Det norske markedet er begrenset. Prosjektstøtte for utstillinger av norske kunstnere i utlandet bør opprettes, sammen med en egen pott til kunstrelatert virksomhet som kunstmagasiner, kunstbokhandlere og kunstnerstyrte visningssteders deltagelse på messer i utlandet. Det er viktig for å gi kunstnere tilgang til større markeder.

STYRKE OPPHAVSPERSONERS RETTIGHETER

Det er viktig at etterspørselen fører til inntekter for opphavspersonene/kunstnerne som legger grunnlaget for hele økonomien, slik at man ikke utarmer kildene kulturbransjen bygger inntektene sine på. Det er derfor nødvendig at man ser kunstnere i en større verdiskapingskjede, der man også ser på hvordan immaterielle verdier kan plasseres inn i samfunnsøkonomien. BONO er den norske opphavsrettsorganisasjonen på billedkunstrådet og bistår kunstnere og brukere av kunst med relevant rådgivning og tilrettelegger for enkel lisensiering av rettigheter.

KUNST I OFFENTLIG ROM

Private næringsliv bruker i økt grad kunst i offentlig rom og ser det som en god investering. Oppsøkende formidling av kunstnere til bedrifter med store lokaler og god økonomi i lokalmiljøet, er et område vi ser potensiale i. Kunstnersentrene ligger strategisk i hvert fylke og med økte ressurser til disse oppgavene, kan de bidra til etterspørselen for slike oppdrag. Med reformen i KORO som omfatter Kunstnersentrenes nye ansvarsområde for fylkeskommunale- og kommunale oppdrag med kunst i offentlig rom, vil kunnskapen kunne anvendes til oppsøkende virksomhet i private bedrifter.

- Styrke KORO og Kunstnersentrene i deres arbeid med å formidle og generere flere oppdrag med kunst i offentlig rom til kunstnere.

2. Innhente oppdatert informasjon om kunstnernes inntekts- og næringsgrunnlag, deres bruk av stipendordninger og velferdsordninger samt peke på utfordringer som avdekkes i kartleggingen.

HVORFOR STIPEND?

Norge har siden de første stipendene ble opprettet på begynnelsen av 1800-tallet (første statlige kunstnerstipend i 1836) vært i en enorm samfunnsmessig utvikling. Vi har gått fra å være et fattig bondesamfunn, til å bli en rik oljenasjon. Vi har penger, men er et ungt land når det gjelder kulturell kapital. Stipendpolitikken som ble innført og for alvor fikk fotfeste på 70-tallet, takket være visjonære kunstnere og handlekraftige politikere, har fostret kunstnerskap som markerer seg internasjonalt og som vi nå høster fruktene av. Disse er ambassadører og forbilder i det norske kunstmiljøet.

Stipend gir ro og mulighet for dypdykk inn i ukjent terreng eller små skritt innover en egen sti ingen andre har oppdaget ennå. Stipend gir mulighet til å utvikle uttrykk og teknikk gjennom praktisk erfaring. Det er svært viktig at denne ordningen opprettholdes og finslipes, slik at norske kunstnere

fremdeles kan få utvikle seg autonomt og ikke kun er overlatt til hva markedet vil ha og ofte allerede har tilgang på. Stipend gir markedet noe de aldri har sett før - noe ukjent de ikke visste fantes - kunst for kommende generasjoner. Vi kan ikke forvente at alle vi satser stipend på vil bli den nye Aase Texmon Rygh, Kjartan Slettemark, Kitty Kielland eller Edvard Munch. Dette er samfunnets vilje til å dele økonomisk risiko med kunstneren og i næringsstermer ville man kalt det såkapital, der en må regne med svinn. Alle aktive kunstnere danner et nettverk og et miljø som er helt nødvendig for å bringe fram talentene. Vi trenger bredde av samme grunn som i idretten og må tåle at ikke alle vil bli husket, selv om de har vært satset på og nådd langt. Det ligger som en forutsetning for ordningen og er en naturlig del av satsingen.

- Alle tidligere undersøkelser viser at billedkunstnerne har lavest inntektsnivå blant alle kunstnergruppene og at kulturløftet 1 og 2 har prioritert infrastrukturen fremfor innholdsprodusenten, som er kunstnerne. For fremtiden bør man derfor rette opp i denne skjevheten og satse mer på insentiver som sikrer kunstnerne inntekter og trygge rettighetene til opphavspersoner.

VELFERD FOR KUNSTNERE

Pensjon, sykkelønn, velferdsgoder er mangelvare hos billedkunstnerne. Dette har rett og slett med den det lave overskuddet i næring de aller fleste billedkunstnere har. Utgiftene er store ved kunstproduksjon og investeringene mange og nødvendige for å drive profesjonelt. Man har her en stor utfordring for å finne frem til en ordning som treffer yrkesaktive kunstnere når aktiviteten ikke gjenspeiler inntekten. Her må de aktuelle departementene vise vilje til å samarbeide, for å finne frem til løsninger som vil fungere godt for kunstnere. Det vil være klokt å satse på velferdsordninger som er rettet mot profesjonelle kunstnergrupper og gi rettigheter de aller fleste ikke har råd til å kjøpe seg i private pensjonssparinger eller forsikringer.

- Behov for samarbeid mellom departementene og politisk vilje til å komme kunstnergruppene i møte for å løse utfordringene med mangel på velferdsgoder og pensjon.

3. *Vurdere hvordan kunstnerpolitikken bør utvikles for å bidra til bredere økonomisk grunnlag for kunstnere; herunder stipender, vederlag, nærings- og inntektsgrunnlag.*

STIPEND, STIPENDSTØRRELSE OG VEKSTNØKLER

Lønnsveksten i stipendene har vært lav over mange år. For eksempel tilsvarte maksimal utbetaling av garantiinntekten ved opprettelsen på 70-tallet ca. 60 % av et normalårsverk, mens den i 2009 lå på 45 %. Arbeidsstipendene bør ligge på samme nivå og vi foreslår at de bør ligge på 50 % av SSBs statistikk over gjennomsnittlig årslønn i landet og kobles til lønnsveksten for statsansatte. Siden kunstnerstipendene er uløselig knyttet til fagfellers vurderinger av søkerens kunstnerisk kvalitet, vil et høyere nivå på stipendene bedre det økonomiske grunnlaget for kunstnere som går igjennom dette nåløyet.

For utstillingsstipend og prosjektstøtte er det viktig at billedkunstnere kan beregne og føre opp egen arbeidstid i budsjettene og vi ønsker også å fjerne taket på 50 000,- for disse ordningene. Ved innførsel av utstillingshonorar ved offentlige visningssteder (piloten) plikter søker å oppgi dette ved søknad.

- Sikre lønnsvekst og kompensere etterslepet med nye bevilgninger i en satsing på kulturell innholdsproduksjon og nyskaping.

- Fjerne taket på søknadssummen i Kulturrådets prosjektstøtte og utstillingsstipend.
- Stipend er et incentiv som treffer godt og avlaster risikoen i yrket blant de best kvalifiserte kunstnere, etter en faglig kvalitetssikret vurdering av fagfeller.
- Stipend fremmer egenart og nyskaping som gir verdier både på kort og lang sikt, fordi vurderingen skjer uavhengig av markedsstyrte tendenser.

RIKTIGERE FORDELING MELLOM INFRASTRUKTUR OG INNHOLD

Sist gang Kulturdepartementet gjorde et anslag på omfanget av utstillingsvederlaget, kom man frem til at dette lå på omlag 5 millioner kroner. Når kunstmuseene og andre statsstøttede utstillingsinstitusjoner har en samlet bevilgning på 430 millioner, utgjør altså utstillingsvederlaget dermed 1 prosent av den samlede bevilgningen.

Selv når en kunstner selger ut en høyt priset utstilling i et galleri vil ofte fortjenesten ikke bli særlig stor. De fleste gallerier tar 40 – 50 % av salget i provisjon. Det er provisjonen de lever av. Når man deretter legger til grunn alle arbeidstimene, materialene, kjøp av tjenester, atelier, frakt, forsikring, telefon, strøm, porto, verktøy, maskiner, slitasje, møtevirksomhet osv. som kunstneren har kostet på produksjonen skal det mye til å få frem et overskudd. For utstillinger som er ikke-kommersielle, som gjerne er finansiert av det offentlige, er det per i dag stor sjanse for å gå i underskudd ved utstillingsvirksomhet.

- Sikre bredere økonomisk grunnlag ved utstillingsvirksomhet på ikke-kommersielle visningssteder.
- Sikre en riktigere fordeling av offentlige midler mellom infrastruktur og kunstnerisk virke.

UTSTILLINGSVEDERLAGSAVTALEN

I dag har vi den statlige Utstillingsvederlagsavtalen, som er beregnet for å kompensere kunstnerne for bruken av kunst i kunstnerens eget eie, mens den er på utstilling. Denne avtalen gjelder kun ved direkte Statlig finansierte visningssteder, og mange offentlige visningssteder med fylkeskommunal eller kommunal finansiering er derfor ikke forpliktet av avtalen (Kunstsentrene, enkelte kunsthaller og kunstforeningene f.eks.) selv om mange velger å følge den. Avtalen kan sammenliknes med en leieavtale i perioden kunsten står på utstilling. Slik NBK ser det er det vanskelig å skulle tenke seg hvordan en utstilling kan betales for, uten at man beregner forarbeidet. Det er store ulikheter i både materialkostnader, kjøp av tjenester og produksjonstid for ulike typer kunstuttrykk. Hittil har kostnadene til kunstproduksjonen ligget på kunstneren alene. Vi har noen stipendordninger som er myntet på utstillinger, men de dekker en svært liten del av all den kunsten som blir vist offentlig i Norge i dag. Kunstnerne møter en rotfestet ukultur for gratisarbeid opp mot utstillingene, også der bestilleren er en offentlig kunstinstitusjon. Dette er vår hovedutfordring for å bedre kunstnerøkonomien og ordningen med utstillingshonorar er i startgropa for å endre på dette.

UTSTILLINGSHONORAR - ET PILOTARBEID MED POTENSIALE

På bakgrunn den mangelfulle økonomien i forbindelse med utstillinger har NBK sammen med Norske Kunsthåndverkere, Samisk Kunstnerforbund og Forbundet frie fotografer kommet med forslag om en egen ordning for Utstillingshonorar, som vil gi betaling for arbeidet med utstillingen og produksjonen av nye verker. Det er politisk konsensus om at dette har vært en stor mangel i utstillingsøkonomien. Også sittende regjering har uttrykt seg positivt til dette og man mener denne type lønn for arbeid vil utgjøre en forbedring av kunstnerens vilkår og bærekraft i eget virke.

Det er da avgjørende at Staten selv går fram som et godt eksempel og anerkjenner at en her kjøper de immaterielle verdiene kunstnerne skaper gjennom utstillingene, som publikum får gratis tilgang på. Honoreringen må gjelde for arbeidet med å produsere selve utstillingen, for før- og

ettermonteringsarbeidet og bør inn i avtaleverket ved alle Statlige visningssteder. Dette er et arbeid som pågår i fagorganisasjonene i flere land, og man ser til dette Nordiske pionerarbeidet for å sikre kunstnerne inntekter på arbeidet de gjør i samfunnet. NBK er også med i internasjonale fora for å utveksle tanker og erfaringer omkring dette arbeidet.

- Reforhandle Utstillingsvederlagsavtalen med Staten tilpasset en fremtidig situasjon der utstillingshonorar er en selvfølge ved nasjonale og regionale visningssteder.
- Avtalen skal gjelde for utenlandske kunstnere så vel som norske, for å ikke skape konkurransevridning ved at utenlandske kunstnere foretrekkes fordi de er billigere enn norske.
- Kunstinstitusjonene må synliggjøre og ta større ansvar for kostnadene i forbindelse med kunstproduksjonen. Kunstnerne må få en større del i den økonomiske verdiskapingen som finnes i institusjonene.
- Avtaleverket mellom kunstner og visningssted bør gjennomgås og inneholde punkter for utstillingsvederlag, utstillingshonorar og produksjonsmidler.
- Holdningen til honorering av kunstnere ved ikke-kommersielle visningssteder og ukulturen med gratisarbeidet må vekk, ved å synliggjøre og beregne kunstnerens arbeid og kostnader i kontrakten.
- Høyskolene og kunstakademiene bør legge opp kurs for studentene i forhandling om vilkår i avtaler og etterutdanningskurs bør gi etablerte kunstnere samme mulighet.
- Utstillingshonoraret skal bidra til at norske billedkunstnere og kunsthåndverkere skal kunne oppnå normalt årsinntekter fra sitt virke. Finansieringen av denne reformen må derfor utløse friske midler og ikke tas fra andre deler i statsbudsjettet som finansierer kunstproduksjon.

PRIVATE INITIATIV

Norsk kunstliv er de siste årene blitt mer interessant og med et større spenn enn før, gjennom de driftige kunstnerdrevne galleriene. De gir synergier i markedet og vi ser nå en vekst også i de kommersielle galleriene. Ikke minst vokser det frem en galleriklynge rundt det nye Astrup Fearnley Museet i Oslo. Bergen, Trondheim og Tromsø har også blomstret med flere visningssteder for samtidskunst, etter at innføringen av støtten til kunstnerdrevne gallerier kom på plass. Vi ser også at Kunstnerens Hus re-etablerer seg som møteplass og sosial arena for kunstfeltet og er på den måten en viktig identitetsskaper, i tillegg til formidlingen av samtidskunst. Det er likevel mangel på mellomstore, ikke-kommersielle aktører i Oslo. Torpedo kunstbokhandel med forlaget Torpedo Press, fungerer også som en aktiv kunstnerisk arena med boklanseringer, debatter, utstillinger og konserter. Vi ser en rekke kunstnere som deltar på internasjonale bok- og kunstmesser. Her ligger det et stort potensiale i målrettede støtteordninger for denne typen aktivitet, for å skape nettverk og internasjonalt samarbeid som bidrar i utviklingen av det norske kunstfeltet.

Norske Billedkunstnere ser gjerne at det private næringsliv bruker i større grad av kunstnerisk kompetanse og går til innkjøp av samtidskunst. Vi ønsker velkommen et økt mangfold av private stiftelser og mesener som ønsker å stimulere til økt tilgang på nyskapende kunstuttrykk, investere i kunstnerskap eller på annen måte bidra til gjensidig glede og nytte av samtidskunst. NBK mener det ikke er behov for å bruke offentlige midler for å sette igang slike interesser, fordi finansieringen i slike tilfeller ikke er noe problem.

Gaveforsterkningsordningen har hittil vist at det har vært størst interesse for restaurering av bygg og kun en søknad har omhandlet innkjøp av kunst. Vi håper ordningen derfor vil evalueres med hensyn til hvor god treffsikkerhet den har hatt for innkjøpspolitikken.

- Det ligger det et stort potensiale i målrettede støtteordninger som arrangørstøtte for visuell kunst og rom for kunst, for å skape nettverk og internasjonalt samarbeid som bidrar i utviklingen av det norske kunstfeltet.
- Gaveforsterkningsordningen bør vurderes i forhold til treffsikkerhet for å utløse privat kapital for innkjøp av samtidskunst.

4 *Vurdere hvordan stipendordningene kan forenkles, effektiviseres og kvalitetssikres, samt vurdere balansen mellom stipend og vederlag.*

STIPEND

Vi har nettopp hatt en stor endring i stipendordningene fra garantert minsteinntekt til to ordninger med 10-årige stipend og med omlegging til Kulturrådets nye søkerportal. Når det gjelder effektivisering så viser siste års erfaring at ordningen var mer effektiv og brukervennlig da den ble administrert av NBK og en bør derfor sette seg ned og lære av NBKs lange erfaring. Det er viktig å beholde og styrke dagens ordning som sikrer at alle større stipend, som arbeidsstipend, kan søkes på kun en gang i året - til kun en jury som er satt sammen av fagfeller og består av fagfeller. Noe annet vil føre til tap av kvalitet i vurderingen av søknadene, økt byråkrati, sløsing med verdifull tid hos både søkere og i stipendbehandlingen og føre til økte kostnader.

For Norske billedkunstnere er det viktig at ikke for mye tid går til søknadsskriving og rapportering i stipendordningen. Det er derfor best at vi har en komité som samkjører vurderingen av alle arbeidsstipend og større stipend fra Staten og fra fondsmidler. Her legges det i søknaden vekt på å presentere kunstnerskapet og vurderingen går på aktivitet og kvalitet i arbeidet som helhet.

Prosjektstøtten er en annen type form for støtte, der søknadene er utformet for enkeltprosjekt som er planlagt over et avgrenset tidsrom. Disse er det fint at har frister minst to ganger i året, slik at man rekker å søke støtte til prosjektet (ofte utstillinger) og få den behandlet i tide før prosjektet er igang.

Billedkunstnerne er en stor kunstnergruppe, med vidt forskjellige uttrykk, disipliner og feltet er i stadig utvikling. Det er derfor viktig at jurymedlemmene har solide, egne erfaringer fra yrket og er oppdatert på sitt fagområde. Ofte har kunstnere flere områder de arbeider innen og sammen utfyller de kompetansen som behøves for å utføre fagfellevurderingen. NBK mener dagens ordning hvor jurymedlemmene blir foreslått og valgt av hele medlemsmassen er svært demokratisk, men har også vurdert å la landsmøtet velge jury, slik andre kunstfelt gjør. Uansett sikres det at flere stemmer kan bli hørt og få en stemme i arbeidet, (fra hele landet og fra de ulike fagfelt) enn hvis man lar noen få rådsmedlemmer utpeke dem og alle de andre kunstfeltenes juryer også. Her viser vi til hørings svar for Norsk Kulturråd.

Stipendbehandlingen og sammensetningen i juryen er ofte oppe til debatt internt. Senest på sist landsmøte gjorde NBK endringer flertallet mente var gunstige for kvaliteten på arbeidet. Det er svært viktig for oss at juryen har legitimitet, følger habilitetsregler og er uavhengige i sine vurderinger og avgjørelser.

- Sikre fagfellevurdering for å sikre kvalitet i juryarbeidet
- Legge vekt på brukervennlighet og særlige behov for de ulike kunstnergruppene i søknadsprosessen
- Bedre den digitale søkerportalen i Norsk Kulturråd i samråd med kunstnerorganisasjonene
- Sikre habilitetsregler og juryens uavhengighet i sine vurderinger og avgjørelser

- Gi stipendjuryen gode vilkår i arbeidet

STIPEND VERSUS VEDERLAG

En kan med fordel rydde opp i begrepene her. Begrepet stipend brukes både om arbeidsstipend, som gir kunstnerne økonomisk mulighet for å arbeide med kunst, og om støtteordninger som utstillingsstipend, diversestipend eller prosjektstøtte, hvor det forutsettes at pengene som gis blir brukt til å dekke konkrete utgifter i virket. For breddens og fleksibilitetens skyld er det viktig at begge deler finnes.

Begrepet vederlag brukes også om flere ordninger, - visningsvederlag, utstillingsvederlag og vederlag for tjenester, i tillegg til den kollektive vederlagsordningen for visning av kunst i offentlig eie. Og ved innføring av utstillingshonorar, som lett kan sammenblandes med utstillingsvederlag og utstillingsstøtte, blir det enda viktigere å holde begrepene fra hverandre, og å samordne bruken av de forskjellige støtteordningene.

Det kan være nyttig å minne om at de ulike tilskuddsordningene har sprunget ut av reelle behov i feltet og har mye av æren for det profesjonelle nivået vi ser blant norske billedkunstnere. Balansen mellom stipend og vederlag må vurderes som virkemidler i en større sammenheng, og ikke bare i forhold til hverandre. De har forskjellige funksjoner. Vederlag er en godtgjørelse kunstneren mottar for å låne ut verk i eget eie til gallerier og museer. Altså en slags leie. Stipend er knyttet til nyskaping, produksjon av kunst og prosjekter som ikke ennå er gjennomført. Likevel får en ikke noe stipend hvis man ikke har hatt aktivitet i kunstneriske virke av høy kunstnerisk kvalitet. Ved å rydde opp i betegnelsene ville en lettere kunne skjønne forskjellen på de forskjellige støtteordningene og se hvordan de utfyller hverandre.

- Det er behov for klare definisjoner for hva de ulike ordningene betyr og innebærer
- Hver ordning, sin begrunnelse

5 *Vurdere etablering av system som i større grad betaler kunstnere for kunstproduktet, ikke i forkant for å produsere kunst.*

OMSETTINGSTALL FOR BILLEDKUNST

Tall fra Bildende Kunstneres Hjelpesfond (BKH) fra 2013 viser at det omsettes for i overkant av 613,6 millioner kroner i første- og andrehåndssalg av billedkunst. Det vil si at det eksisterer et stort marked for kunst, og tendensen er økende med 7,7 % fra 2012 (i kroneverdi). Ca. 80 % av omsetningen skjer innenfor private gallerier og kunsthandlere. Resten omsettes innenfor offentlige institusjoner, utsmykking, kunstforeninger, kunstnersentre og foreninger/enkeltpersoner. I 2013 har BKH mottatt avgift fra 751 foretak (593 i 2012). 10 av disse (11 i 2012) har en omsetning på over kr. 10 mill. og står til sammen for 33,8 % av den totale avgiftsinngangen (39 % i 2012). 9 av disse er 10 med den høye omsetningen, er private, kommersielle foretak og 8 av dem er lokalisert i Oslo.

Grovt sett kan man legge sammen tallene fra avgiftspliktig førstehåndsalg og avgift for utsmykkinger og med rimelig grad av sikkerhet si at de tallene representerer nålevende samtidskunstnere. Innbakt i tallene er også utenlandske kunstnere, men siden vi vet at norske kunstnere også omsetter i utlandet uten at det er avgiftspliktig - er det grunn til å tro at dette gir en viss utjevning. Noe av annenhåndssalget vil være kunstverk laget av nålevende kunstnere, men mesteparten er trolig eldre

kunst av avdøde kunstnere. Med dette bakteppe kan vi grovt anslå at omsetningen av samtidskunst av nålevende kunstnere ligger på rundt 470 millioner kroner.

Det er et skille mellom ikke-kommersielle og kommersielle visningssteder, selv om det ikke er absolutt.

IKKE-KOMMERSIELLE VISNINGSTEDER

Ikke-kommersielle visningssteder er ofte helt eller delvis finansiert av det offentlige og omfatter blant annet kunstmuseer, kunsthaller, kunstsentre og kunstforeninger. De formidler kunsten til et publikum som sitter igjen med opplevelser og refleksjoner. Deres «kunstprodukt» er dermed immaterielt. I møte med de fysiske objektene eller performative uttrykkene som er satt sammen og vises i utstillingen, får publikumtilgang på estetiske berikelser og intellektuell selvutvikling. Man kjøper altså ikke kunsten fysisk med seg hjem, slik som på et kommersielt galleri. Når dette er sagt så formidler også galleriene immaterielle kunstopplevelser, men gjerne med salgspotensialet for øyet. Det er derfor viktig at man kompenserer kunstneren for de immaterielle verdiene som kunstneren skaper og som her kan identifiseres som "kunstproduktet". Termen "kunstprodukt" er vanligvis ikke brukt fordi kunst representerer noe annet enn et produkt. Fagfeltet vil fortsette med å kalle det for kunst - ikke produkt, fordi det har sitt eget meningsinnhold og som alle kjenner godt, både når det er ment for salg og formidling.

KOMMERSIELLE VISNINGSTEDER

Private gallerier og visningssteder uten offentlig finansiering opererer med salg av kunsten som grunnlag og forutsetning for sin eksistens. Ved salg deler kunstneren og galleriet fortjenesten der galleriet tar fra 30-50 % av fortjenesten. Kunstneren får, i noen tilfeller, produksjonsbistand fra galleriet, men oftest er det kunstneren som produserer og betaler for kostnadene. Norge er et lite land med tanke på befolkning og det kan være tøft å klare seg i markedet for kunst. Undersøkelser har vist at noen få kunstnere trekker gjennomsnittet i statistikken opp og mange klarer seg bare så vidt. Det er også her behov for å fortsette med stipend og støtteordninger for å berede grunnlaget for et kommersielt marked for kunst i Norge. De aller fleste kunstnerne har inntektene sine fra mange hold veksler mellom ulike oppdrag, utstillinger og annet kunstrelatert arbeid. Vi ser dessverre dårlig kjønnsbalanse i stallen til de private galleristene.

- Det er behov for å betale kunstneren i forkant av utstillinger ved ikke-kommersielle visningssteder
- Markedet styrer seg selv, men kan stimuleres ved skatteinsentiver ved kjøp av billedkunst f.eks.

6 *Undersøke hvordan etterspørselsperspektivet kan styrkes og entreprenørskapet økes, herunder innkjøp, utstillings- utsmykkingsoppdrag fra offentlige og private bestillere, tilrettelegging for kunstnere i etableringsfasen, innføring av skatteinsentiver, samt stimulere private galleriers virke og internasjonale arbeid.*

INNKJØPSORDNINGEN FOR BILLEDKUNST

Gode offentlige innkjøpsordninger er svært viktig for både kunstnerne og for nasjonen for øvrig. Man hadde for noen år tilbake et system med komiteer for offentlige innkjøp som dekket hele landet. Etter at Norsk kulturråds innkjøpsordning for kunst ble lagt ned i 2007 fikk museene rundt om i landet ansvar for innkjøp av samtidskunst over egne budsjetter. Dette har dessverre hatt en rekke negative konsekvenser. Mellom annet mister man det tidligere breddefokuset, fordi museene gjerne er interessert i de samme kunstnerne. Noen kunstnere blir dermed overrepresentert totalt sett, andre finnes ikke i offentlige samlinger i det hele tatt. Kunsthåndverkerne har fremdeles et godt fungerende

system, hvor representanter for faggruppene og for museene i samarbeid gjør innkjøp av verk som fordeles på landets museer.

NBK anbefaler at det innføres en tilsvarende innkjøpsordning for billedkunst. Det er av hensyn til både nåtiden og fremtiden nødvendig å sørge for at det offentlige Norge har en representativ samling av den kunsten som blir produsert. En annen, og viktig side ved dette er at de offentlige innkjøpene også genererer inntekter til både kunstnerne og gallerier. I et etterspørselsperspektiv er det også verdt å merke seg at gode, kvalitetssikrede innkjøp, ofte øker statusen og salget til den aktuelle kunstneren.

Rapportering på innkjøp av kunst inngår i de årlige ordinære budsjettsøknadene fra museene og er offentlig tilgjengelig. Imidlertid er rapporteringen mangelfull, jf. Meld. St. 23 (2011-2012) Visuell kunst. Kulturdepartementet har lite kjennskap til museenes innkjøpspraksis. Som oppfølging av Meld. St. 23 (2011-2012) Visuell kunst har Kulturdepartementet våren 2014 hatt en drøfting med Norsk Kulturråd om dette. Departementet har bedt Norsk kulturråd om å initiere en faglig analyse av hvordan kunstsamlingene ved de regionale museene har utviklet seg de siste årene. Kulturrådet vil snarlig komme i gang med oppdraget.

- Det er behov for en nylansering av innkjøpsordningen for billedkunstfeltet, som er lett å etterprøve og som sikrer kvalitet, bredde og kjønnsbalanse i innkjøpspolitikken.
- Dagens innkjøpsordning har forvitret og det er lite oversikt over hva det samles på av norsk samtidskunst i de ulike fylkene og deres ulike praksis.
- Vi ser av ved store, betydningsfulle museenes budsjetter har innkjøpspotten skrumpet inn år for år.

LIKESTILLING

Vi ser også store utfordringer når det gjelder likestilling mellom kjønnene, både for hvem som får utstillingsplass i både offentlige og private visningssteder, men også når det gjelder offentlige innkjøp av samtidskunst. Dette fører på sikt til at historien ikke vil speile kjønnsbalansen vi finner, både i utdanningen til yrket og blant profesjonelle, aktive kunstnere i Norge. Det bør settes inn tiltak for å rette opp denne skjevheten. Kjønnsbalansen er god ved utdanningsinstitusjonene for kunst, som kunstakademiene og kunsthøyskolene.

- Det er en skjev fordeling mellom kjønnene både ved offentlige utstillinger og innkjøp. Det bør tas grep slik at vi sikrer likestilling i eksponeringen av (utstillinger) og i samlingene vi bygger opp (innkjøp) av norske billedkunstnere.

KUNST FOR BARN OG UNGE

Den kulturelle skolesekken har blitt en viktig inntektskilde for mange billedkunstnere. Arbeidet med DKS og den stadig økende fokuseringen på kvalitet er meget viktig. Men ironien her er at man ser de samme mønstrene som i utstillingsøkonomien. Man har fått til gode avtaler og lønnsystemer for formidlingen av utstillingene, men fremdeles svært lite eller ingen ting til produksjonen. Det vil si at billedkunstnerne som får inntekter gjennom DKS gjør dette som formidlere og ikke som billedkunstnere. Ved videresalg av produksjoner i DKS gjort i fylkene, bør kunstneren kompenseres for det i større grad.

NBK er opptatt av at forholdene for billedkunstnere må bedres og at kunstnerne får bedre betalt for produksjonene de lager. Standardiserte avtaler og kontrakter bør også gjelde hele landet og her syndes det mye. Man ser i dag at det er store forskjeller mellom landets ulike fylker. Billedkunstnerne er i en særstilling når det gjelder å produsere turnerende utstillinger fordi det er kostbart å lage gode utstillinger, som i tillegg skal tåle så mye slitasje. I tillegg ligger der ofte også løpende utgifter til en

workshopdel. Det er behov for å legge ressurser på Kunstsentrene (KIN) som kan produsere turnerende utstillinger og finne lokale kunstnere som egner seg til nettopp dette. Nasjonalmuseet gjør en god jobb, men vi trenger et større mangfold av produsenter og her kan KIN spille en viktig rolle.

KUNSTUTDANNELSEN OG ETABLERINGSFASEN

Siden billedkunstnerne også organiserer seg i enkeltpersonsforetak har de behov for å lære mye av det samme som entreprenører trenger for å starte sin bedrift. Dette er nå i gang på høyskolene noe som er på høy tid. Et eksempel på dette er kurset entreprenørskap i kunst i designfag (EKD) ved Kunsthøyskolen i Oslo (KHiO). Det er likevel en stor og viktig forskjell som skiller gründernes bedrifter og billedkunstnerens virke. Der bedriftene baserer sitt økonomiske overskudd på masseproduksjon, jobber kunstneren over lang tid med arbeid som er unike åndsverk som har verdier utover det fysiske kunstverket representerer. NBK viser til Unge Kunstneres Samfund (UKS) sitt innspill her - som spesielt arbeider for unge billedkunstnere og deres forslag til tiltak.

KUNST I OFFENTLIG ROM

Oppdrag for kunst i offentlig rom er en viktig og sikker inntektskilde for mange norske billedkunstnere. Utviklingen på dette området har vært stor og kunsten på arbeidsplassene, skolene og ellers i offentlig rom når enormt mange mennesker hver dag. Dette er en formidlingsarena som er egenartet, fordi verket i stor grad må formidle seg selv. Kunstsentrene vil spille en større rolle i fremtiden og overta KORO's rolle for oppdrag finansiert av fylke og/eller kommune (KOM-ordningen). Vi anbefaler å styrke Kunstsentrene og på den måten legge forholdene til rette for at ressurser følger med oppgaven.

Den senere tiden har det dessverre vært avdekket at norsk kunst i offentlig rom er i dårlig forfatning og har ikke blitt godt nok ivaretatt av eierne. Dette er svært uheldig fordi kunsten har en funksjon, som den uten vedlikehold taper. Dette bidrar til å skape et bilde av at kunst i offentlig rom ikke er verdifull, i tillegg til at å skape et negativt inntrykk av kunstnerne. NBK har løpende kontakt med KORO om deres nye strategiplan og er svært fornøyd med at det tas grep om dette alvorlige problemet. Vi ser dette som en av de aller viktigste utfordringene KORO har, i tillegg til å formidle oppdrag og skolere kunstkonsulenter for å sikre kvalitet i kunstfaglige spørsmål. NBK mener honorarsatsen for kunstkonsulentene ligger for lavt og ser at de kommer opp på samme nivå som arkitekter, for tilsvarende arbeid.

INTERNASJONALISERING

For det globale kunstmarkedet er 2013 det beste året noensinne, med et samlet auksjonssalg på over 12 milliarder dollar. 36 % av denne kunsthandelen går igjennom kunstmesser. Norske kunstnere opererer internasjonalt mer enn noensinne, og særlig ser vi en gledelig økning i deltagelsen på prestisjetunge biennaler og store kunstmønstringer. Det er derfor bekymringsfullt at Office for Contemporary Art (OCA) som skjøter finansieringen av billedkunst i utlandet, mistet så store bevilgninger i sist statsbudsjett. Innovasjon Norge verdsetter internasjonalisering som det aller viktigste for andre næringer i Norge og det er derfor merkelig at denne prioriteringen ikke gjøres for kunst som næringsvei. Norsk kunst i utlandet baner vei for andre næringer og setter Norge på kartet som et interessant land å besøke eller investere i, fordi vi ikke bare har nydelig natur, men også besitter intellektuell, sosial, kreativ og kulturell kapital. Tenk bare på hva Munch har betydd for turistnæringen. Norske billedkunstnere er med på å gi Norge et bedre rykte internasjonalt. Det er derfor en god investering å satse på internasjonalisering av norske kunstnere og deres fremgang internasjonalt. For å oppnå dette er vi avhengig av at det finnes et pulserende kunstmiljø i Norge. Det er deres nettverk av kolleger som løfter dem opp og gjør det mulig å nå toppen.

PROSJEKTSTØTTE FOR UTSTILLINGER I UTLANDET

I tillegg til at norske kunstnere i økt grad er å finne på internasjonale prestisjetunge kunstbiennaler ser vi også at norske kunstmagasiner, forlag og gallerier deltar med norsk samtidskunst på kunstmesser og andre mønstringer over hele verden. Norske kunstnere som får utstillinger i utlandet har ikke mulighet til å søke prosjektstøtte gjennom Norsk Kulturråd. Dette er derfor noe man bør opprette hos OCA eller i Norsk Kulturråd som har en utmerket ordning for prosjektstøtte for utstillinger som holdes i Norge, men mangler en for å fremme kunstnerne våre i utlandet.

7 *Eventuelt vurdere tiltak i andre land som kan ha overføringsverdi.*

SVERIGE OG MU-AVTALEN

I Sverige landet man i 2008 en historisk ny avtale for utstillinger i statlige institusjoner, inngått mellom Staten v/Statens kulturråd og fire svenske kunstnerorganisasjoner. Den benevnes som MU-avtalen, og trådte i kraft 01.01.09. MU-avtalen skal gi støtte for begge parter i forhandlingen mellom kunstner og utstillingsarrangør, og har to hoveddeler.

Den første, ”*utsällningsersättningen*”, ligner det norske utstillingsvederlaget, og er begrunnet i selve visningen/bruken av kunsten. Denne har en satsstruktur som ikke baserer seg på verkets verdi, men bl.a. på størrelsen/publikumsbesøket til institusjonen og antall utstillere. Nivået på satsene gis av en tariff. Den andre hoveddelen regulerer den statlige arrangørens plikt til å inngå skriftlige normalavtaler om kunstnerens arbeidsinnsats og kostnader. Arrangørens andel av disse kostnadene benevnes som ”*medverkansersättning*” (tilsvarende utstillingshonoraret). NBK anser at den grunnleggende tenkningen i MU-avtalen er god, og at den bidrar til å ansvarliggjøre institusjonene og ikke minst synliggjøre kostnadene og arbeidet som kreves ved en utstilling. Konstruksjonen med en to-delning av beregningsgrunnlaget for utbetalingen til kunstner (en tariffbasert utstillingsvederlagsdel og en medvirkningsdel basert på forhandlinger), er fornuftig.

ENDREDE HOLDNINGER

Svenskene har også lyktes med å skape offentlig oppmerksomhet omkring avtalen og utnyttelsen av kunstnere i utstillingssammenheng. Det holdningsskapende arbeidet er en viktig del av reformen i Sverige. Per desember 2010, hadde Konstnärernas Riksorganisation/ Sveriges Konsthandverkare & Industriformgivare (KRO/KIF) sendt ut 8000 e-poster med informasjon om MU-avtalen, distribuert 1500 håndbøker om avtalen og gjennomført 28 workshoper for kunstnere og representanter for kunstinstitusjonene over hele Sverige. Det er avgjørende med målrettet holdningsskapende arbeid for å snu ukulturen på feltet.

RÅDGIVING I FORHANDLINGSPROSESSEN

Med basis av inntrykkene fra MU-avtalen, kan det synes som at en viktig suksessfaktor i forhandling mellom kunstner og institusjon, er at kunstner har en tilgang på rådgivning i forhandlingsprosessen. Vi må kunne slå fast at kunstneren normalt vil være den svakeste parten i slike forhandlinger. I tillegg drar både institusjoner og kunstnere med seg en årelang tradisjon, hvor det forventes at kunstner tar all risiko for dekking av produksjonskostnader. Et velfungerende system må ta høyde for dette, og legge inn et rådgivende organ til bruk for kunstner i forhandlings situasjonen, samt innføre en basissats som utgangspunkt for forhandlingene.

FRISKE MIDLER

En annen suksessfaktor er at institusjonene faktisk tilføres friske midler som de kan tilby i forhandlinger med kunstner. Vi vurderer det slik at de svenske kunstnerorganisasjonene ikke i tilstrekkelig grad har fokusert på at en slik reform må følges opp av økede bevilgninger til

institusjonene på feltet. Da reformen ble innført, kom det etter sigende en ekstrabevilgning på 1 million SEK til hhv. Moderna Museet og Riksställinger, samt at Kulturhuset i Stockholm fikk en 1/2 million ekstra fra kommunen samt finansiering av informasjonskampanjen. Vi har imidlertid forstått det slik at KRO/KIF vil fokusere på økonomien i det videre arbeidet med reformen. Disse refleksjonene har vi tatt med oss videre i arbeidet med forslag for alternative løsninger på feltet.

8 *Vurdere hvordan regelverket for selvstendig næringsdrivende kunstnere generelt kan forenkles og gründernes rettigheter styrkes.*

SKATT

De fleste kunstene er avhengige både av næringsinntekt og lønnsinntekt for å klare seg økonomisk. Fra år til år kan det veksle ganske markant hvor hoveddelen av inntekten ligger, og hvor mye overskudd eller underskudd man har i næringsvirksomheten. Noen år er underskuddet stort fordi man investerer i prosjekter hvor inntektene kommer senere år, slik at overskuddet blir mer beskattet enn det ville blitt hvis utgifter og inntekter kom i samme skatteår.

- NBK ønsker å beholde billedkunstnernes forenklede regnskapsplikt og momsfristak.
- En mer fleksibel beskatning, hvor næringsvirksomheten ses over flere år, hadde vært et godt verktøy for å gjøre økonomien mer forutsigbar.

RETTIGHETER

Et annet tiltak som kunne være med på å styrke kunstnernes økonomi, er å åpne for en egen rettighet til å bruke summen av lønnsinntekt og næringsinntekt som grunnlag for sosiale stønader. Det er mange oppdragsgivere, blant annet den kulturelle skolesekken, som unngår lønnsutbetalinger og i stedet kun betaler honorar mot faktura. På den måten mister kunstnerne retten til sosiale rettigheter som sykepenger og dagpenger, selv om de store deler av året har jobbet for en offentlig institusjon.

- Åpne for en egen rettighet til å bruke summen av lønnsinntekt og næringsinntekt som grunnlag for sosiale stønader
- Se på mulighet for å opparbeide pensjonspoeng i folketrygden for kunstnerisk virksomhet.

TOLL OG MOMS

Ifølge internasjonale avtaler har billedkunstnere rett til å frakte sine verk på tvers av landegrensene uten at det skal betales toll. Dette er en UNESCO-avtale om kulturutveksling. Unntaket forutsetter at det er snakk om visning av verk og ikke primært salg av kunst, men i tillegg til avtalen åpnes det for at salg også kan skje. Dette er internasjonale avtaler og omhandler ikke merverdiavgift.

Merverdiavgift er en nasjonal omsetningskatt og regelverket vil variere fra land til land. Normalt vil det være utstillingsstedet i det enkelte land som må deponere eller garantere for eventuelle MVA-verdier. Normalt vil en MVA-problemstilling kun oppstå når det er snakk om salgsutstillinger. Selv om det finnes et slikt internasjonalt avtaleverk er det stadig problemer når kunst krysser landegrensene. Ikke alle tollere kjenner regelverket og lokale MVA-regler kan by på problemer. Tolltariffens posisjon 97.01 flg regulerer hvilke kunstverk som tollfritt kan innføres til Norge. Verk

som kan innføres tollfritt, kan også innføres merverdiavgiftsfritt dersom det er kunstneren selv som innfører verket.

- Definisjonen av hva som kvalifiserer som billedkunst bør oppdateres til en som stemmer overens med dagens kunstforståelse som Staten selv opererer med i offentlige dokumenter av i dag.
- Dagens praksis fører til forskjellsbehandling av norske billedkunstnere på bakgrunn av teknikk, praksis i virket og materiale kunstnerne arbeider med, når det bør være likhet for loven.

Vi håper at dette har gitt et bilde av billedkunstnernes situasjon og deres ressurser og behov. Ta gjerne kontakt hvis dere har spørsmål eller lurer på noe. Lykke til i det videre arbeidet!

På vegne av sentralstyret i Norske Billedkunstnere

Hilde Tørdal
Styreleder i Norske Billedkunstnere

NOTAT OM UTSTILLINGSHONORAR TIL MØTE MED POLITISK LEDELSE 27.03.2014

Norske Billedkunstnere og Norske Kunsthåndverkere har med glede registrert at kulturminister Thorhild Widvey i et innlegg i Dagbladet 23.11.2013 trekker frem utstillingshonoraret som et middel for å bedre inntektsgrunnlaget for de visuelle kunstnerne i Norge, samt at statssekretær Knut Olav Åmås har uttalt at utstillingshonoraret er et satsningsområde for regjeringen.

Kjerneprinsippene i reformen for utstillingshonorar er:

1. Utstillinger av samtidskunst i statlig støttede visningssteder gir publikum viktige opplevelser, erfaringer og erkjennelser. Disse utstillingene er i liten eller ingen grad salgsarenaer.
2. Kunstnere som stiller ut i statlig støttede visningsarenaer skal honoreres for sitt arbeid, lik kunstnere på de utøvende kunstfeltene. Utstillingshonorar er ikke en støtteordning, men betaling for det arbeidet kunstnerne bidrar med i institusjonene.
3. Museene/ visningsstedene forplikter seg til honorar- og vederlagsbetaling ved inngåelse av kontrakt med kunstneren. Ordningen finansieres med friske midler.

REFORMEN VIL OPPFYLLE EN REKKE AV AMBISJONENE TIL DEN NYE REGJERINGEN

Maktspredning

Kunstinstitusjonen fastsetter eget utstillingsprogram basert på kunsthøgskolelig kvalitet i institusjonen. Dette gir maksimal spredning av den definisjonsmakten disse honorarmidlene gir.

Frihet

Vi ser dette som en viktig frihetsreform som sikrer at et større spekter av kunstnerskap får inntektsmuligheter. Vi ønsker at finansieringen av produksjonsmidler på det visuelle kunstfeltet skal skje gjennom flest mulig fagkyndige instanser. Reformen vil også frigjøre verdifull tid for kunstnerne ved å minske søknadsarbeidet, fordi utstillingsvirksomheten blir finansiert direkte som følge av utstillingsoppdraget. Dette gir økt frihet for kunstnerne til å fordype seg i det skapende arbeidet.

Kvalitet

Mer forutsigbare vilkår for kunstneren gir bedre forutsetning for kvalitet og fokus i det skapende arbeidet, heller enn den usikkerhet og spredte fokus som følger av å måtte søke ulike støtteordninger og ta andre jobber for å finansiere utstillingsproduksjonen. For institusjonenes del, vil bedre betingelser for kunstnerne gjøre de statlige arenaene mer attraktive som visningsarenaer, noe som vil resultere i mer interessante og kvalitativt bedre utstillingsprogrammer.

Mangfold

Mangfold sikres gjennom utstillingsprogrammene, og institusjonenes ulike profil og fokus. Økte muligheter til å leve av kunstnerisk virke, vil høyne statusen for yrkesgruppen og trolig gi økt bredde i rekrutteringen til yrket. Større mangfold i kunstneriske ytringer gir publikum mer å velge i og økt opplevelse av gjenkjennelse og tilhørighet.

Etterspørselsperspektivet

Utstillingshonoraret gir finansiering av de kunstnerne som er ettertraktet som utstillere på de statlige arenaene. De statlige arenaene spenner fra høyeste nasjonale nivå via regionale kunstmuseer og kunsthaller til mindre visningssteder på post 74. Ulike arenaer etterspør ulike kunstuttrykk.

Regionalisering

Kunstinstitusjonene er spredt over hele landet, fra Sørlandets Kunstmuseum i sør til Tromsø Kunstforening i nord, og utstillingshonoraret sikrer en automatisk spredning av statlige midler.

Bedre næringsvilkår, leve av egen virksomhet

Når kunstnerne får rimelig betalt for hva de faktisk leverer til samfunnet og til publikum, blir de bedre i stand til å leve av egen virksomhet. Vårt mål er at dyktige og aktive billedkunstnere og kunsthåndverkere skal oppnå normale norske årsinntekter basert på en rekke ulike inntektskilder: utstillingshonorarer, utsmykkingshonorarer/ kunst i offentlig rom, salg av kunstverk, stipender, vederlag, oppdrag for private aktører og annet arbeid hvor man nytter sin kunstneriske kompetanse.

HOLDNINGER I FELTET

Basert på samtaler med aktører i museumsfeltet, vil vi gjøre oppmerksom på at denne reformen kan møte motstand. Ledelsen i museene kan komme til å stille seg skeptiske, i redsel for å tape i egne budsjetter

eller pålegge dem ekstraforpliktelser som f.eks ved nødvendig rapportering. Det er derfor viktig at ordningen finansieres tilstrekkelig.

Vi ser for oss at denne reformen i løpet av noen år vil gi helt andre holdninger og status til kunstneres arbeid og bidrag til det offentlige kulturtilbudet. Museumsledere vil ti år frem i tid vil være stolte av å ha bidratt til den største reformen på det visuelle kunstfeltet siden 1970-tallet, sammen med Solberg-regjeringen.

EKSISTERENDE HONORARORDNINGER

Siden kunstnere i dag ikke får honorarer når de stiller ut, er det liten overlapping med andre ordninger.

1. Prosjektstøtten i Norsk kulturråd

- Søkes av kunstnere til ulike kunstprosjekter, også utstillingsproduksjoner
- Inntil nylig kunne man ikke føre opp honorar i søknadsbudsjettene, kun konkrete utgifter

Vi foreslår derfor, for å hindre overlapping, at kunstnere som mottar utstillingshonorar ved statlige utstillinger, ikke kan søke dekking av honorar i søknader om ekstra kostnadskrevende utstillingsprosjekter til Kulturrådet. Det bør fremdeles være mulig å søke om dekking av produksjonskostnader, katalogproduksjon etc, i den grad dette ikke dekkes av visningsstedet.

2. Utstillingsstipendet

- En ordning under gjennomgang i Kulturdepartementet
- Maks tildelingssum 50 000 kr. Tillater ikke oppføring av honorarer i søknadsbudsjettene
- Har en spesiell regional profil, og med regionale tildelingsutvalg

Organisasjonene har argumentert for å fjerne maksgrensen og innføre honorarer, og har tro på at dette etterkommes i revidert ordning. Som for prosjektstøtten, foreslår vi at kunstnere som mottar utstillingshonorar, ikke fører opp honorar i søknadsbudsjetter. Vi ønsker at regjeringen satser på utstillingsstipendet for å sikre en god finansiering av utstillingsproduksjonen på ikke-statlige arenaer.

BEDRE VILKÅR PÅ ALLE ARENAER

Ved å satse stort på en reform som utstillingshonoraret i statlige arenaer, vil regjeringen bidra til bedre vilkår for kunstnere som stiller ut på andre arenaer. Vi ønsker som del av reformen å:

- Utarbeide en normalkontrakt som sikrer tydelig avklaring av forpliktelsene til hhv. visningssted og kunstner. Denne kontrakten kan brukes av alle mulige aktører, både offentlige og private, og vil bidra til ryddigere forhold i næringen.
- Forhandle frem en forenklet og forbedret utstillingsvederlagsavtale slik at også f.eks. fylkeskommuner og kommuner kan velge å forplikte seg til å betale vederlag for sine utstillere.
- Tydelig markedsføre reformen, slik at andre aktører kan velge å tilslutte seg og dermed få et kvalitetsstempel: "her betaler vi kunstnerne skikkelig". Denne effekten har i stor grad slått til i Sverige med innføringen av MU-avtalen. Dette vil gi mer ordnede forhold/skriftlighet i et marked som i dag i stor grad preges av det motsatte.
- Utarbeide gode rapporteringsrutiner, slik at bruken av midlene er gjenstand for betryggende kontroll, og ikke kan pløyes inn i de ordinære driftsbudsjettene til institusjonene.
- Styrking av produksjonsmidler

Alt i alt ser vi for oss at denne reformen vil bidra til langt sunnere mekanismer i kunstfeltet, og at kunstnerne vil få større grunnlag for å kreve rimelige arbeidsvilkår på alle visningsarenaer.

Regjeringen vil med denne reformen sette en solid signatur på kunstnerpolitikken, som er svært etterlenget blant våre kunstnergrupper. Denne reformen vil gå ned i historien som en milepæl for kunstneres vilkår for deres mest sentrale arbeid, - å produsere utstillinger for et publikum.

Vi ser frem til fortsatt god dialog med departementet.

Oslo, 24. mars 2014

FELLES INNSPILL TIL STATSBUJETT 2015

Norske Billedkunstnere (NBK), Norske Kunsthåndverkere (NK), Forbundet Frie Fotografer (FFF) og Samisk Kunstnerforbund (SDS) ønsker med dette å komme med et felles innspill til prioriteringene på statsbudsjettet i 2015.

Med en grundig stortingsmelding for visuell kunst og tydelige anbefalinger i Kulturutredningen 2014 om å fokusere på kunstproduksjon samt gode signaler fra ny politisk ledelse, ligger nå alt til rette for en målrettet og markant styrking av det visuelle kunstfeltet i statsbudsjettet for 2015.

Vi er spesielt glade for at utstillingshonoraret blir fremhevet som et viktig satsningsområde for den nye regjeringen. Utstillingshonoraret fikk også tydelig tilslutning av Engerutvalget, som har en utmerket analyse av det visuelle kunstfeltet (s. 183):

"Kulturpolitikken etter 2005 har prioritert institusjoner som representerer formidlingsleddet i det visuelle kunstfeltet. Kunstnerne på det visuelle feltet er ikke ansatt ved institusjonene, og kulturpolitikken etter 2005 har ikke bidratt til noen substansiell endring i denne kunstnergruppens lønns- og arbeidsvilkår. I tillegg er det mangel på produksjonsmidler i kunstinstitutionene, og institusjonene bidrar derfor i liten grad til at det skapes nye arbeidere. Det kan således synes som et problem i verdikjeden på det visuelle kunstfeltet at samspillet mellom produksjonsleddet og formidlingsleddet ikke fungerer optimalt, ved at formidlingsleddet i liten grad stimulerer til produksjon av kunst. Utvalget mener det er viktig at det tas grep på dette området, slik at ressursinnsatsen i større grad enn i dag stimulerer til kunstproduksjon. Utvalget mener forslagene om utstillingshonorar og en ordning med arrangørstøtte kan være gode bidrag til dette. Samtidig bør en større del av bevilgningene til Nasjonalmuseet gå til innkjøp av kunst. Utvalget mener forslaget om utstillingshonorar, sammen med en styrking av produksjonsmidlene i institusjonene, kan ha potensial til å jevne ut noe av den skjevheten som i dag eksisterer mellom kunstnere i det visuelle kunstfeltet og andre kunstnergrupper."

Vi setter stor pris på regjeringens fokus på kvalitet, innhold og bedre næringsvilkår, og intensjon å prioritere det frie feltet. Vi anser at våre forslag til statsbudsjettet 2015 bidrar til å stryke regjeringens målsettinger i kulturpolitikken.

PRIORITERTE TILTAK TIL STATSBUJETT 2015

NBK, NK, FFF og SDS har to hovedprioriteringer som innspill til statsbudsjettet i 2015:

1. En helhetlig satsning på kunstneres utstillingsproduksjon - styrke statlige og regionale ordninger, samt videreføre prosjektstøtten i Norsk kulturråd
2. Øke antall kunstnerstipender og sikre lønnsveksten

1. EN HELHETLIG SATSNING PÅ KUNSTNERNES UTSTILLINGSPRODUKSJON

1.1 STYRKE STATLIG ORDNING: UTSTILLINGSHONORAR (KAP 321/ POST 75)

Organisasjonene er meget tilfredse med at Kulturdepartementet nå har startet opp arbeidet med pilotprosjektet for utstillingshonoraret, og at denne ordningen fikk en oppstartsbevilgning i 2014. Vi har satt stor pris på god dialog med embetsverket og politisk ledelse i saken, og ser frem til videre arbeid utover året. Vårt mål er å bidra til velfungerende løsninger for det nye honoraret og en revidering av den eksisterende utstillingsvederlagsavtalen. I tillegg ønsker vi å arbeide frem en ny statlig normalavtale for utstillingsoppdrag, som inneholder punkter om honorar, vederlag og produksjonsmidler og vil gi større ryddighet i næringen. Vi vil også minne om at det er helt nødvendig at det gjennomføres en kartlegging av utstillingsprogram og -økonomi i statsstøttede institusjoner, slik at alle parter har et godt faktagrunnlag i den videre prosessen.

NBK, NK, FFF og SDS ønsker at Kulturdepartementet fullfinansierer utstillingshonoraret i de fire institusjonene som er del av pilotprosjektet i 2015. Dette setter vi som høyeste prioritet til statsbudsjettet for 2015.

Vi er fremdeles i et tidlig stadium av pilotprosjektet, og det er i skrivende stund vanskelig å fastsette et endelig krav for 2015. Det viktige for oss er å arbeide for at utstillingsproduksjonen i de fire pilotinstitusjonene Nordnorsk Kunstmuseum, Tromsø Kunstforening, Nordnorsk kunstnersenter og Sørlandets Kunstmuseum får en god finansiering i 2015, med rimelige honorarnivåer. Vi har i forberedelsene til dette innspillet kontaktet alle fire institusjoner for å få et inntrykk av planlagt program og omfang av temporære samtidskunstutstillinger i 2015. På basis av dette gir vi et tentativt forslag for hvilket nivå utstillingshonoraret i disse fire institusjonene bør ligge på. Eventuelle resterende midler fra 2014-bevilgningen kan gå til fratrekke fra denne summen.

Ad bevilgning i 2016-2018, er prosessen foreløpig kommet for kort til å kunne anslå konkrete tall, særlig siden den nevnte kartleggingen av utstillingsprogram i institusjonene enda ikke er gjennomført. Vi vil imidlertid foreslå en gradvis innfasing av utstillingshonoraret, slik at det utvides til 20 institusjoner i 2016 og til sist omfatter alle statsstøttede institusjoner i 2017 (om lag 40). Det er avgjørende at denne reformen blir fullt gjennomført i inneværende stortingsperiode.

2015	2016	2017	2018
6 mill.	-	-	-

1.2 STYRKE REGIONAL ORDNING: UTSTILLINGSSTIPENDET (KAP 321/ POST 75)

Kunstproduksjonen for utstillinger på ikke-statlige arenaer som kunstsentrene, kunstforeningene, kunstnerstyrte visningssteder etc, vil ikke omfattes av ny ordning for utstillingshonorar. En stor del av den publikumsrettede virksomheten til norske kunstnere foregår på disse arenaene, og det er viktig at også dette arbeidet gis rimelige vilkår. En helhetlig satsning på utstillingsfeltet forutsetter derfor at regjeringen også satser på utstillingsstipendet for de regionale arenaene. Dette setter vi som nest høyeste prioritet til statsbudsjettet for 2015.

Formålet med utstillingsstipendet er "å gi billedkunstnere, kunsthåndverkere og kunstfotografer bedre forutsetninger i arbeidet med utstillinger. Stipendet er ment å heve kvaliteten og styrke profesjonaliteten i utstillingsvirksomheten i kommuner og fylker ved å gjøre offentlig tilgjengelige separat- eller gruppeutstillinger mulig." Utstillingsstipendet er en søknadsbasert ordning med en spesiell regional profil, med regionale tildelingsutvalg. Denne ordningen fyller dermed en viktig kompletterende rolle til det fremtidige utstillingshonoraret på statlige arenaer.

Nye retningslinjer for utstillingsstipendet er etter hva vi forstår under utarbeiding i KUD. Organisasjonene har lenge vært tydelige på at honorarer må inngå i søknadsbudsjettene og at taket for maksimal tildelingssum må fjernes. Vi har tro på at dette vil etterkommes i nye retningslinjer.

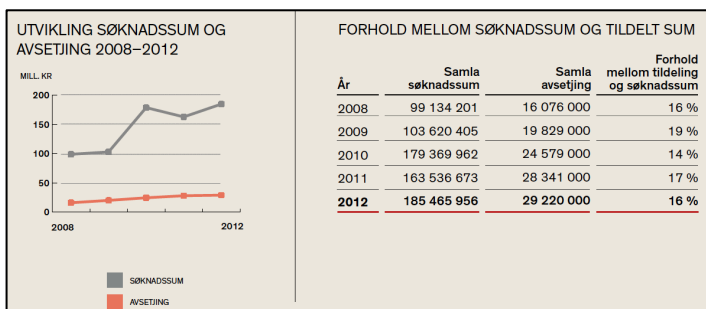
En revidert støtteordning vil føre til vesentlig økede søknadssummer og langt flere søkere. I årene 2006-13 var det gjennomsnittlig 286 søkere per år. Vi foreslår følgende bevilgning i årene 2015-18:

2015	2016	2017	2018
15 mill.	20 mill.	30 mill.	40 mill.

1.3 VIDEREFØRE PROSJEKTSTØTTEN I NORSK KULTURFOND (KAP 321/ POST 55)

Formålet med prosjektstøtteordningen er "å styrke produksjon og formidling av samtidskunst". Den kan søkes av profesjonelle kunstnere, kuratorer og visningssteder til mange ulike kunstprosjekter, også utstillingsproduksjoner. Ordningen er svært viktig fordi den gir produksjonsmidler til alle typer kunstprosjekter, av både temporær og permanent karakter, innenfor og utenfor institusjonene.

Som nevnt i et notat om utstillingshonoraret til møtet med politisk ledelse 27.03.2014, ser vi på sikt for oss at utstillere i statlige institusjoner som mottar utstillingshonorar ikke kan søke dekning av honorarer i prosjektstøtteordningen. Det bør fremdeles være mulig å søke om dekning av produksjonskostnader, katalogproduksjon etc, i den grad dette ikke finansieres av visningsstedet.

Det er per i dag et sterkt press på ordningen, med stor avslagsprosent (jf. illustrasjon hentet fra Årsmelding 2012 Kulturrådet). En innfasing av utstillingshonorar vil avhjelpe dette, men forutsetningen er da at bevilgningen til Norsk kulturfond ikke kuttes.

1.4 KONKLUSJON

En skikkelig reform som satser på kunstnerens arbeid med publikumsrettede utstillinger både nasjonalt og regionalt, har potensialet til å bli den største milepælen i kunstnerpolitikken i Norge siden 70-tallet. Den vil rette opp skjevheter og usunne strukturer som har eksistert i mange titalls år. Reformen vil gi sittende regjering et viktig signaturprosjekt, på områder der foregående regjering ikke leverte. Som vi redegjorde i nevnte notat, mener vi også at reformen innfrir mange av regjeringens ambisjoner for kulturpolitikken.

Satsingen vil i tillegg ha to andre, store fordeler for det profesjonelle kunstfeltet. Den første gjelder endrede holdninger i samfunnet om at det er greit å la profesjonelle kunstnere arbeide gratis med utstillinger på prestisjetunge visningssteder, som primært driver med formidling til publikum og ikke med salg av kunsten. Den andre gjelder avtaleverket mellom kunstner og visningssted, som vil gi mer skriftlighet i et felt som har vært preget av det motsatte. Her vil Staten fremstå som en god, rettferdig og forutsigbar oppdragsgiver og vise seg som et godt eksempel for andre for hvordan kunstnerens verdiskaping bør forvaltes.

Det er helt avgjørende at denne reformen følges av en klar politisk vilje til å satse skikkelig finansielt. Vi vil si at det såpass sterkt at vi heller foretrekker ingen reform, enn en symbolpolitikk uten skikkelig finansielle muskler.

Erfaringene så langt fra implementeringen av MU-avtalen i Sverige har vist oss nettopp dette; at selv om nye prinsipper og holdninger til at kunstnerens arbeid med utstillinger skal honoreres er et viktig fremskritt, hjelper ikke dette så lenge institusjonene ikke blir gitt det finansielle handlingsrommet som gjør det mulig å innfri disse prinsippene.

Vi mener at en satsning på kunstnerens utstillingsproduksjon gjennom utstillingshonoraret og utstillingsstipendet bør sees i sammenheng med nivået på de *totale* statlige driftsbevilgningene til museer og visningssteder. Vi har beregnet dette til over 500 millioner i 2014. Vår ambisjon er at den nye satsningen på kunstnerens utstillingsproduksjon bør komme opp mot 100 millioner i løpet av denne regjeringensperiode. Dette ville tilsvare om lag 20% av samlet driftsbevilgning til institusjonene, som fremdeles er langt under nivået i de utøvende feltene.

Hvordan regjeringen skal løse dette budsjettmessig, er det ikke vår oppgave å ta direkte stilling til. Selv om mange i kunstfeltet nå antar at tiden for sterkt ekspanderende kulturbudsjetter er forbi, forventer vi allikevel ikke en nullvekst i kulturbudsjettet. Vi vil derfor sterkt oppfordre politisk ledelse å prioritere det frie feltet og det visuelle feltet i særdeleshet i fordelingen av *økningene* i kulturbudsjettet.

2 KUNSTNERSTIPENDER (KAP 321/ POST 73)

Engerutvalget skriver at "det visuelle kunstfeltet i Norge er dynamisk og i større grad enn flere av de andre kunstfeltene preget av internasjonalisering. Norge har i dag en rekke visuelle kunstnere på høyt nivå." (s. 184) Vi kan bekrefte at mange norske billedkunstnere og kunsthåndverkere har en betydelig internasjonal suksess, på tross av å tilhøre en relativt ung og liten kulturnasjon. Vi anser at den norske stipendpolitikken fra 70-tallet, hvor visuelle kunstnere har hatt en stor andel av de garantert minsteinntektene og arbeidsstipendene, er en direkte årsak til det høye kvalitetsnivået norske kunstnere står for og den anerkjennelsen kunstnerne mottar internasjonalt.

Stipendene sikrer en grunnstamme av frie virksomme kunstnere som utgjør et kunstnermiljø i Norge, og gir disse en forutsigbare arbeidsvilkår. En slik langsiktig støtte muliggjør kunstnerisk grunnforskning og nybrottsarbeid, og bidrar til å fremme lange, viktige kunstnerskap. Støtten til en slik grunnstamme kunstnere er spesielt viktig i de skapende kunstfeltene, som ellers ikke har institusjoner og ensembler som sikrer forutsigbarhet og bygger kunstnerskap.

En forståelsesmåte er å se stipendene som samfunnets "såkornskapital", en langsiktig investering i samtidskunstnere som tar nødvendig risiko, eksperimenterer og driver nyskapende arbeid som snakker samtidens språk. Stipendene har dermed en annen funksjon enn direkte støtte til utstillingsproduksjon. De fremmer eksistensen av frie felt og kunstuttrykk som danner alternativ til og er i forkant av det som vises i de store museene, plasseres i de store offentlige byggene og omsettes i de private galleriene. Stipendene er derfor det instrumentet samfunnet har som best sikrer den frie kunsten og den frie kunstneren, som vi ser som en viktig, selvstendig verdi i vårt demokrati.

Fruktene av den kunstneriske fordypningen og langsiktige byggingen av viktige kunstnerskap som denne investeringen gir, får samfunnet for øvrig stor nytte av. Det danner grunnlaget for høy kvalitet og innovative kunstuttrykk i utstillingstilbudet til publikum, i kunstmarkedet og innen kunst i offentlig rom som omgir oss daglig.

2.1 SIKRE LØNNSVEKST OG HENTE INN ETTERSLEP

Lønnsvekst har vært et sentralt tema i dialogen mellom kunstnerorganisasjonene og KUD om stipendordningene siden 2010. Både Kunstnerundersøkelsen 2008 og kunstnerorganisasjonenes egne beregninger har avdekket en sjokkerende dårlig lønnsvekst siden nittitallet. Mens maksimal utbetaling av garantiinntekten ved opprettelsen på 70-tallet lå på omlag 60% av et normalårsverk, lå det i 2009 på 45%. Dette er et dramatisk kutt i realverdien.

Det bør være en selvfølge at kunstneres lønninger skal ha en lik lønnsvekst som øvrige lønninger i Staten. Beløpene for arbeidsstipend og de tiårige stipendene bør minst indeksreguleres i samsvar med årslønnsveksten for statsansatte. Denne ble for 2013 beregnet til 3,5% av Teknisk beregningsutvalg. Gjennomsnittlig lønnsvekst for alle lønns-takere i Norge var iflg. SSB i 2013 3,9%¹. Til sammenligning økte arbeidsstipendet fra 2013 til 2014 med kun 1,5%.

Vi vil for årene 2015-2018 at lønnsveksten på arbeidsstipendene og stipend for etablerte og seniorkunstnere, settes til 5%, for å gradvis hente inn noe av det etterslepet som har kommet etter mange år med svært dårlig lønnsvekst.

2015	2016	2017	2018
5%	5%	5%	5%

2.2 ØKE ANTALL TIÅRIGE STIPENDER

For statsbudsjettet 2015 er en videreføring og styrking av stipendordningene nødvendig og et prioritert område for våre tre organisasjoners yrkesgrupper. Vi forutsetter at inndratte garantiinntektshjemler erstattes én til én.

Forslaget nedenfor gjelder antall helt nye tiårige stipend, utover GI-erstatningene, finansiert med friske midler:

2015	2016	2017	2018
25 stk.	25 stk.	25 stk.	25 stk.

Vi gjør oppmerksom på at disse stipendene vil tilfalle mange kunstnergrupper, basert på årlige kvotefordelinger innstilt av Utvalget for statens kunstnerstipend. Statistikk fra kvotefordelingene 2007-2012 viser at 47 % av nye arbeidsstipend i denne perioden ble fordelt til visuelle kunstnere (erstatning for utfasede GI-hjemler unntatt). Kvotefordelingen baseres på inntektsnivåer i de ulike kunstnergruppene, samt tilgang på vederlagsmidler og søketall.

¹ <http://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/statistikker/nr/aar/2014-02-12?fane=tabell&sort=nummer&tabell=162762>

Vi ser frem til videre dialog med departementet om satsningen på det visuelle kunstfeltet.

Med vennlig hilsen

Hilde Tørdal
Styreleder NBK

Lise Stang Lund
Styreleder NK

Matti Lucie Arentz
Styreleder FFF

(sign)

Marita Isobel Solberg
Samisk Kunstnerforbund

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Oslo, 6. juni 2014

FORSLAG OM KARTLEGGING AV PENGESTRØMMENE I DET VISUELLE KUNSTFELTET

Norske Billedkunstnere (NBK), Norske Kunsthåndverkere (NK), Forbundet Frie Fotografer (FFF) og Samisk Kunstnerforbund (SDS) ønsker utredningen om kunstnerøkonomi velkommen. I den forbindelse har vi et forslag til en pengestrømsundersøkelse som vi tror vil være av stor verdi for utredningen, og som ikke er tidligere gjennomført på det visuelle kunstfeltet. Vi mener at den vil gi ny og verdifull informasjon om den økonomiske verdien av vår bransje.

En slik undersøkelse er nylig gjennomført av Kulturrådet for musikkfeltet, ved navn Musikk i tall. Etter hva vi forstår, vil litteraturfeltet også kartlegges etter samme mal. Vi ønsker at vårt felt også blir gjenstand for samme type kartlegging med lik metode, bl.a. med to referansegrupper; en med relevante aktører fra kunstfeltet og en forskergruppe.

Undersøkelsen avdekker pengestrømmer knyttet direkte til skapende arbeid, produksjon og rettigheter, og bør omfatte bl.a. salg av kunst, kunst i offentlig rom, stipend, vederlag, driftsstøtte til institusjoner m.v.

Vi har, etter møte med Norsk kulturråd, forstått det slik at dette ikke er en undersøkelse som det tar lang tid å gjennomføre, da den baserer seg på bransjetall som i all hovedsak er tilgjengelig.

Vi ser frem til videre dialog med departementet om en slik undersøkelse og den videre satsningen på det visuelle kunstfeltet.

Med vennlig hilsen

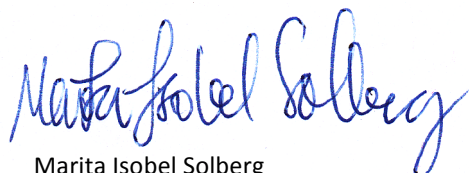
Hilde Tørdal
Styreleder NBK

Lise Stang Lund
Styreleder NK

Matti Lucie Arentz
Styreleder FFF

Marita Isobel Solberg
Styreleder SDS